

TAIPALSAARI

Talousarvio ja –suunnitelma 2024–2026

Lähtötiedot ja laadintaohjeet

Khall. 11.9.2023 / § 161

Sisällys

Johdanto	2
Talousarvion laadinnan taloudelliset perusteet	2
Toimintaympäristö ja siinä tapahtuvat muutokset.....	2
Talousarvion rakenne ja sitovuus	2
Käyttötalousosa.....	2
Tuloslaskelmaosa	3
Rahoitusosa	3
Investointiosa	3
Toimialan talousarvioesityksen sisältö	4
Toiminnan tarkoitus, toiminnalliset muutokset ja toiminnan painopistealueet vuosina 2024 - 2026.....	4
Valtuustoon nähden sitovat toiminnalliset tavoitteet	4
Käyttötalouden tehtäväaluekohtaiset määrärahat ja tuloarviot	5
Toimialan investointiesitykset.....	5
Tytäryhteisöt	5
Riskienhallinta	5
LASKENTAOHJEET JA SÄÄNNÖT.....	5
Toimialojen käyttötalous	5
Henkilöstökulut ja henkilösivukulut	5
Verotulot ja valtionosuudet	6
Rahoitustuotot ja -kulut.....	6
Suunnittelukehys	6
Yhteenveto.....	7
AIKATAULU	8

Johdanto

Toimielimet valmistelevat talousarvio- ja -suunnitelmaehdotuksensa kunnanhallituksen antamien kehysten ja ohjeiden pohjalta. Kunnan taloushallinto yhdistelee toimielinten ehdotukset talousarvioksi ja -suunnitelmaksi.

Kunnan talousarvion tasapainotukseen vaikuttavat olennaisesti ratkaisut, jotka valtion budjetissa tehdään mm. kuntien valtionosuuksista ja verotuksesta.

Talousarvion laadinnan taloudelliset perusteet

Toimintaympäristö ja siinä tapahtuvat muutokset

Taipalsaaren kunnan taloudellinen tilanne

Tilikauden lopussa 31.12.2020 ylijäämä johti tilanteeseen, missä vanhat alijäämät tulivat kate-tuiksi. Tilikauden 2021 jälkeen kertynyttä ylijäämää kunnan taseessa (31.12.2021) oli ylijäämän kirjauksen jälkeen 2.530.431,89 euroa. Tilikauden 2022 jälkeen kertynyttä ylijäämää kunnan taseessa (31.12.2022) oli ylijäämän kirjauksen jälkeen 2.203.702,99 euroa.

Puolivuotiskauden 2023 ylijäämä oli 891.029 euroa. Talousarvio oli vuodelle 2023 1.100.000 euroa. Tilikauden 2023 ylijäämäennuste on 1.300.000 euroa.

Kuntastrategia

Kuntastrategiassa valtuusto päättää kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Kuntastrategiassa tulee kuntalain mukaan ottaa huomioon:

- 1) kunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen
- 2) palvelujen järjestäminen ja tuottaminen
- 3) kunnan tehtäviä koskeissa laeissa säädetyt palvelutavoitteet
- 4) omistajapolitiikka
- 5) henkilöstöpolitiikka
- 6) kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet
- 7) elinympäristön ja alueen elinvoiman kehittäminen.

Taipalsaaren kuntastrategia on hyväksytty helmikuussa 2022.

Uuden kuntastrategian painopisteet: kaiken ikäiset samassa veneessä, luonto ja tasapainoinen talous ovat painopisteet, joiden ympärille talousarvio 2024 ja taloussuunnitelma 2025 - 2026 tulee rakentaa.

Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan.

Strategiset kärkihankkeet ja –investoinnit on nimetty strategiaan.

Talousarvion rakenne ja sitovuus

Käyttötalousosa

Kuntalain mukaan talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan.

Talousarvion hyväksymisen yhteydessä päätetään sitovuustasosta. Valtuustoon nähden sitovat erät talousarviossa korostetaan ja niistä tulee maininta talousarvion perusteluteksteihin.

Talousarvioon (käyttötalous ja investoinnit) otetaan sitovina erinä tehtäväaluekohtaiset sisäiset + ulkoiset toimintakulut toimintakatteen nettomääräraha-periaatteella ja vastaavasti ulkoiset + sisäiset toimintatuotot tuloarviona siten, että sitovuus on toimintakatteen nettomääräraha-periaatteella. **Käytetään sitovuustasona toimintakatetta ja siinä nettoperiaatetta.**

Tuloslaskelmaosa

Tuloslaskelmaosassa budjetoidaan valtuustoon nähden sitovat tulosvaikutteiset tuloarviot ja määrärahat, joita ei ole budjetoitu tehtäväkohtaisissa käyttötalousosissa ja tulosbudjeteissa.

Tuloslaskelmaosan sitovia eriä ovat:

verotulot (kunnan tulovero, osuus yhteisöveron tuotosta, kiinteistövero)

valtionosuudet (huom. käyttötalousasia: sivistystoimen kotikuntakorvaustulot ja -menot ovat sivistystoimen budjetoitava omaan käyttötalouteen sen käyttötalouksiluiksi taloushallinnon toimittamien raporttien perusteella.)

Rahoitusosa

Talousarvion rahoitusosassa esitetään toiminnan, investointien ja rahoituksen rahavirrat.

Toiminnan rahavirta osoittaa budjetoidun tulorahoituksen määrän, joka on varainhoitovuonna käytettävissä investointien rahoittamiseen, pääomasijoituksiin ja pääoman palautuksiin sekä maksuvalmiuden vahvistamiseen. Toiminnan rahavirtaan ei sisälly budjetoitavia tuloarvioita ja määrärahoja, vaan kaikki kyseiseen rahavirtaan sisältyvät erät ovat siirtoja tuloslaskelmaosasta tai niiden oikaisuja.

Investointien rahavirta muodostuu investointimenojen ja niihin saatujen rahoitusosuuksien ja pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulojen erotuksesta. Mainitut erät siirtyvät talousarvion investointiosasta, eikä niihin osoiteta rahoitusosassa määrärahaa tai tuloarviota. Erät tulee esittää rahoitusosassa bruttomääräisinä riippumatta siitä, miten ne on budjetoitu investointiosassa.

Rahoituksen rahavirtaan budjetoidaan antolainojen, lainakannan ja oman pääoman muutokset. Kaikki rahoituksen rahavirran erät ovat määrärahoja tai tuloarvioita, jotka tulee rahoitusosassa esittää valtuustoon nähden sitovina brutto- tai nettomääräisinä kokonaisuuksina.

Investointiosa

Investointiosassa esitetään investointeja koskevat tavoitteet, hankkeiden kustannusarviot, hankkeisiin saatavat rahoitusosuudet ja muut tulot, sekä niiden jaksottuminen tulevalle talousarviovuodelle 2024 sekä suunnitteluvuosille 2025–2026. Investointien aktivointiraja on 10 000 euroa.

Toimielimen talousarvioesitykseen tulee sisällyttää kaikki tulevalle suunnitelmakaudella tiedossa olevat hankkeet mahdollisimman realistisin kustannusarvioin. Lisäksi toimielinten tulee laittaa investointiesitykset tärkeysjärjestykseen ja perustella ne, jos parhaaksi näkee.

Investointimenojen budjetointi

Investointimeno tulee budjetoida suoriteperusteisesti kyseiselle tilivuodelle, jona investoinnin kohteena oleva hyödyke tai valmistusastetta vastaava osa siitä arvioidaan otettavan vastaan.

Mikäli investointihankkeen toteutuminen kohdistuu kahdelle tai useammalle suunnitteluvuodelle, tulee toimielimen ilmoittaa talousarvioesityksessään investoinnin kokonaiskustannusarvio ja sen jaksotus suunnitteluvuosille. Käyttötalousvaikutus investoinnin valmistumisen jälkeen on otettava esityksessä myös huomioon eritellysti mahdollisuuksien mukaan.

Investointitulojen budjetointi

Talousarvion investointiosaan budjetoidaan investointiin saatu rahoitusosuus, joka voi olla valtionosuutta tai muuta rahoitusosuutta (esim. hankerahaa). Rahoitusosuus budjetoidaan tuloksille vuodelle, jonka aikana oikeus tuloon arvioidaan kunnalle syntyvän. Esimerkiksi jälkirahoitteinen valtionosuus budjetoidaan tuloksille vuodelle, jonka aikana oikeus valtionosuuteen kunnalle syntyy.

Investointiosaan budjetoidaan myös aktivoitujen pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnistä saatavat tulot. Myynti budjetoidaan investointitulona koko luovutusarvon määräisenä. Jos myyntihinnan suorituksen arvioidaan jaksottuvan kahdelle tai useammalle vuodelle, merkitään arvioitu myyntisaatava rahoitusosan maksuvalmiuden muutoksiin tai pitkäaikaisten saamisten lisäyksiin riippuen siitä, onko saaminen lyhyt- vai pitkäaikainen.

Sitovuustaso

Budjetoitaessa tulee huomioida, että investointiosan sitovuustaso määräytyy **hankkeittain**. Valtuustoon nähden sitovana eränä huomioidaan yksittäisen investointihankkeen tulo- ja menoarvot nettoperiaatteen mukaisesti.

Toimialan talousarvioesityksen sisältö

Toimielimen talousarvioesityksen tulee muodostua seuraavista osista:

Toiminnan tarkoitus, toiminnalliset muutokset ja toiminnan painopistealueet vuosina 2024 - 2026

Perusteluissa selvitetään tarkemmin palvelutarpeisiin, tavoitteiden asettamiseen sekä niiden saavuttamiseen liittyviä haasteita ja epävarmuustekijöitä. Perusteluissa tehdään lisäksi selkoa toiminnan painopisteistä ja kehittämistarpeista sekä arvioidaan voimavarojen riittävyttä muun muassa henkilöstöressurssien, toimitilojen ja muiden tuotannontekijöiden osalta ottaen huomioon myös toimialalle suoritettu riskianalyysi.

Valtuustoon nähden sitovat toiminnalliset tavoitteet

Valtuustoon nähden sitovat toiminnalliset tavoitteet (vähintään kolme tavoitetta/tehtäväalue) esitetään taulukkona; myös mittarit on otettava taloussuunnitelmaan toimialoitain, jotta ne tulevat tilinpäätöksessä arviointiin mukaan.

Talousarviossa voidaan lisäksi esittää informatiivisena tietona:

Tehtäväaluekohtaiset toiminnan laajuus/vaikuttavuustiedot
Muita toiminnan tuloksellisuutta kuvaavia tietoja tai tilastoja

Tehtäväaluekohtainen henkilöstösuunnitelma

Henkilöstösuunnitelman tulee sisältää esitys organisaatiossa tapahtuvista henkilöstömuutoksista suunnitelmakaudella (eläköitymiset, rekrytointitarpeet jne.). Henkilöstösuunnitelman yhteydessä tulee esittää listaus vakituisista ja määräaikaisista viroista/työsuhteista suunnitelmakaudelle, arvio tilapäisten sijaisjärjestelyjen tarpeesta ja sijaismäärärahojen budjetoinnin peruste.

Pohjat henkilöstösuunnitelman täyttämistä varten löytyvät talousarvio 2024 -kansioista: T:\Tiedot\Talousarvio\2024\henkilöstö

Käyttötalouden tehtäväaluekohtaiset määrärahat ja tuloarviot

Toimielimen talousarvioesityksen tulee sisältää käyttötalouden tehtäväaluekohtaiset määrärahat ja tuloarviot suunnitelmakaudelle. Ulkoiset määrärahat esitetään sadan euron tarkkuudella (lukuun ottamatta ohjelmasta laskennallisesti määräytyviä henkilösivukuluja).

Toimialan investointiesitykset

Investointiesitykset laaditaan hankekohtaisena (sisältäen poistokustannuspaikan investointitaulukkoon).

Tytäryhteisöt

Tytäryhteisöjen tavoitteet tarkentuvat talousarvioprosessin edetessä. Vuoden 2023 talousarviotavoitteet ovat edelleen käyttökelpoisiatavoitteena kaudelle 2024-2026 valmistelun tässä vaiheessa. Aikataulu ja sisältö talousarvion valmisteluun konserniohjeen mukaisesti.

Riskienhallinta

Talousarvion laadinnan yhteydessä toimialat ja tytäryhteisöt tunnistavat ja arvioivat suunnitteilla olevan taloussuunnittelukauden tavoitteisiin kohdistuvia riskejä. Riskit käsitellään dokumentoidusti toimielimien päättämällä tavoilla. Merkittävimmät riskit esitetään osana talousarviota ja niihin varautuminen (riskienhallintatoimenpiteet) kuvataan talousarviossa.

LASKENTAOHJEET JA SÄÄNNÖT

Toimialojen käyttötalous

Talouden tasapaino edellyttää budjettikuria kunnan käyttötaloudessa sekä investointitason säilyttämisen maltillisena. Toimielinten tulee tarkastella toimintoja ja rakenteita kriittisesti. Toimialoilta edellytetään rakenteellisten kuluja säästävien ja tuloja lisäävien toimintojen selvittämistä.

Henkilöstökulut ja henkilösivukulut

Talousarviopohjaan siirretään palkkaeurot talousraamin/talousarvion henkilöstösuunnitelman mukaisena.

Taloussuunnitteluvuosien henkilösivukulut yms. maksut sekä eläkemenoperusteiset maksut saattavat tarkentua syksyn aikana ja taloushallinto vie tiedot keskitetysti taloussuunnitteluohjelmaan.

Verotulot ja valtionosuudet

Verotulot ja valtionosuudet (verorahoitus) muodostavat Taipalsaaren kunnan tuloista suurimman osan, joten näiden tulojen kehitys luo perustan talousarviolle. Vuoden 2024 talousarvion laadintaohjeen valmisteluvaiheessa verotulojen kehityksessä on hyödynnetty Kuntaliiton elokuussa 2023 päivitettyä veroennustekehikkoa.

- Ennustetaulukko alla

Taipalsaari **€ 1 000**

Yhteenvedo						
TILIVUOSI	2021	2022	2023**	2024**	2025**	2026**
Verolaji						
Kunnallisvero	18 753	18 493	9 381	8 438	8 902	9 168
<i>Muutos %</i>	7,2	-1,4	-49,3	-10,1	5,5	3,0
Yhteisövero	1 159	1 026	565	462	489	515
<i>Muutos %</i>	33,5	-11,5	-45,0	-18,1	5,8	5,3
Kiinteistövero	2 092	2 194	2 160	2 163	2 163	2 163
<i>Muutos %</i>	10,5	4,9	-1,5	0,1	0,0	0,0
VEROTULOKSI KIRJATTAVA	22 004	21 713	12 106	11 063	11 553	11 845
<i>Muutos %</i>	8,6	-1,3	-44,2	-8,6	4,4	2,5

Taulukoiden luvut on esitetty käyvin hinnoin, eli inflaation vaikutusta ei ole eliminoitu

Kuluttajahintaindeksi, 2000=100	125,1	132,2	138,1	140,5	142,1	144,1
<i>Kuluttajahintaindeksin muutos</i>	2,2	7,1	5,9	2,4	1,6	2,0
Peruspalvelujen hintaindeksi	136,6	140,3	145,3	148,3	151,5	155,1
<i>Peruspalv. hintaindeksin muutos</i>	2,4	3,7	5,0	3,0	3,2	3,6

- Verotulojen ja valtionosuuksien uudelleenbudjetointia ei kesken seuraavaa tilikautta lähtökohtaisesti tarvitse toteuttaa 2024 osalta ennen seuraavan vuoden talousarvioprosessin 2025 käynnistämistä syksyllä 2024.

Rahoitustuotot ja -kulut

Rahoitustuottoja kunnalle odotetaan kertyvän lähinnä korkotuottoina sijoituksista ja talletuksista sekä maksuliikennetileiltä ja sijoituksista saaduista korkotuotoista. Rahoituskulut muodostuvat pääosin lainojen korkokuluista.

- Mikäli talousarvioon tulee isoja investointeja, niihin joudutaan ottamaan talousarviolainaa. Korkovaikutus vuodelle 2024 riippuu investointien määrästä. Korkeennusteriskiherkkyydeksi arvioidaan +1 %:n korkonoususta n. 50 - 70 t€/v lainasalkun markkinakorkoriippuvuudesta taloussuunnitelmakaudelle nykylainamäärällä. Kutilan kanavan osalta lisärahoitus-tarve selkenee hankkeen edetessä ja talousarvion osalta lokakuussa.

Taloussuunnittelukaudella korkotason ennustetaan säilyvän nykytasolla.

Suunnittelukehys

Hallintokunnilta ja toimintayksiköiltä saatujen antamien strategian toimeenpanosuunnitelman mukaisilla lähtötiedoilla laskettu talousraami vuodelle 2024 on esitetty kunnanvaltuustolle 29.8.2023.

Taloustraamisen seminaarissa toimialajohtajat ovat esittäneet toimialansa talousarviosuunnitelmansa ja vaikutukset talousarviokirjan 2023 taloussuunnitelmavuosien 2024 ja 2025 lähtötilanteeseen.

TÄMÄ PÄIVITETÄÄN VALTUUSTON TALOUSARVIOSEMINAARIN 29.8.2023 PERUSTEELLA!

Yhteenveto

Vuoden 2024 talousarvion valmistelussa huomioitavat asiat:

- Kuntastrategia
- Tehtäväluekohtaiset tehtävät ja määrärahat siten, että ei voi tehdä joulukuussa budjetti-leikkauksia niin, että työt jätetään toisen tehtävälueen hoidettaviksi ilman määrärahaa.
- Palvelumaksut tulee hinnoitella kustannustason nousua vastaavaksi talousarvioon. Sopimusten osalta lähtökohtaisesti inflaatioksi max. 2024: indeksiperusteiset sopimukset muutoksen mukaisesti ja muutoin +2,0 %, 2025: +2,0 % ja 2026: +2,0 % suuruusluokkaa tehtävälueen summanetoksi. Palkoille TES-korotusprosentit.
- Asianmukainen henkilöstösuunnittelu. Sivistystoimen opetustoimen henkilöstön tuntikehys toukokuun 2024 loppuun on käytännössä päätetty pääosin jo aiemmin alkaneen luvun vuoden 2023-2024 alussa.
- Investointitason pitäminen maltillisena netto 1 milj. euron taso /2024 lähtökohtana. Osa investoinneista on siirtyviä eriä käynnistyneistä investoinneista. Kutilan kanavan investointi tarkastellaan edellä olevan lisäksi kokonaisinvestointimäärään.

AIKATAULU

Talousarvioraami 2024-2026 ja alustava henkilöstösuunnitelma versio 29.8.2022 on esitetty kunnanvaltuustolle hallintokuntien antamien alustavien henkilöstösuunnitelmien/vanhan TA2023.kirjassa olevan tiedon mukaan.

Kunnanhallitus antaa talousarvion laadintaohjeet toimialoille 4.9.2023.

- Hallintokunnille valmistellaan talousarvion laskentaohjelmiston syöttöpohjat Accuna-ohjelmistoon. **Pohjat ja investointipohja (excel) on käytettävissä viimeistään 8.9.2023 alkaen talousarvion valmistelemiseksi.** Taloushallinto ilmoittaa budjetoijille, kun syöttölupa on voimassa pohiin datalle. Investointeja ei tällä ohjeella syötetä Accunaan.
- Henkilöstömääräraportti euroineen toimialoittain palkanmaksupäivältä 10.8.2023 ja 31.8.2023 toimitetaan toimialajohtajille henkilöstöhallinnolta 15.9.2023
- Talousarvioehdotusten 1. version tulee olla tallennettu taloussuunnitteluohjelmaan 12.10.2023.
- Henkilöstösuunnitelma toimialoilta kunnanhallitukselle 4.10.2023 joryn kautta
- Henkilöstösuunnitelma 2024 – 2026/excel (htv:t, henkilöiden nimet riveille ja palkkojen kustannuspaikat&jaot syötettävä excel) toimialojen tehtävänä olla valmis jorylle 12.10.2023.
- Budjetin syöttövaihe toimialoilla Accunaan (8.9.-)
- Lautakuntakäsittelyt: viimeistään kokouksessaan Tekla 19.10.2023 ja Sivla viimeistään kokouksessaan 25.10.2023
- Kunnanhallitus käsittelee talousarvion 30.10. hallintokuntien esitykset / 20.11. kunta yhteensä /4.12. esitys valtuustolle
- Kunnanvaltuusto käsittelee talousarvion 12.12.

Kiinteistöverolain (654/1992) 11 b § (1266/2001) mukaan kunnanvaltuusto määrää kunnan kiinteistöveroprosenttien suuruuden laissa säädettyjen vaihteluvälien rajoissa ja sadasosan tarkkuudella vuosittain etukäteen samalla kun se vahvistaa varainhoitovuoden tuloveroprosentin. Kunnan tulee ilmoittaa kiinteistöveroprosentit Verohallinnolle viimeistään verovuotta edeltävän vuoden marraskuun 17. päivänä.

Kunnanhallitus antaa 30.10. kokouksessaan esityksen kunnanvaltuustolle. Valtuusto päättää asiasta 14.11.2023 kokouksessaan.

Kunnanhallituksen ja -valtuuston loppuvuoden 2023 kokoukset **talousarvio**prosessissa syys-joulukuussa pidetään seuraavasti:

kh	kv
ma 21.8.	
ma 4.9.	ti 19.9.
ma 25.9.	
ma 9.10.	ti 17.10.
ma 30.10.	ti 14.11.
ma 20.11.	
ma 4.12.	ti 12.12.

Teknisen lautakunnan syyskaudelle 2023 kokousaika:

Vuoden 2023 syyskaudelle esitetään teknisen lautakunnan kokouspäiviksi seuraavia:

to 24.8.2023
to 21.9.2023
to 26.10.2023
to 23.11.2023
to 14.12.2023

Tekninen johtaja Samuli Kakko

Tekninen lautakunta hyväksyy esitetyt kokouspäivät.

Esitetty kokouspäivä 26.10.2023 vaihdetaan päiväksi 19.10.2023 ja lautakunnan kokousten aloitusajaksi vahvistetaan klo 17.00. Muut kokouspäivät hyväksytään esitetyn mukaisesti.

Sivistyslautakunnan syyskaudelle 2023 kokousaika:

Sivistyslautakunnan vuoden 2023 syksyn kokousaikataulun päivämäärät ovat:

ke 23.8.2023
ke 20.9.2023
ke 25.10.2023
ke 22.11.2023
ke 13.12.2023

Talousarvio-ohjeen lähtötiedot -liite:

Toimintaympäristöstä saadut ja tilivelvollisten antamat lähtötiedot talousraamiin 2024-2026 strategian toimeenpano tietopyynnön perusteella:

Tuloslaskelmaosa ja koko kunta 7/2022

- tes-palkkaratkaisu:

- 2024: 1.2.2024: + 0,4 %, 1.5.2024 ovtes 0,77% ja 1.6.2024 ts ja kvtes: + 2,27 %, ovtes 1,5% plus 0,6% kehittämisohjelmaerä, mistä vuosieffektiiäinen -> +3% (tarkennettava)
- 2025: 1.6.2025: + 0,8 -> vuosieffektiiäinen +1% (tarkennettava)
- 2026: +1% (tarkennettava)

Erillisessä kehittämisohjelmassa on seuraaville sopimuskausille vuosille 2025–2027 varattuja eriä, joiden käytöstä ja osin ajankohdasta neuvotellaan myöhemmin. Erien suuruudet ovat 1.6.2025: 0,8 %,

TA2024 htv:llä:

- 2023: +0,3 Meur
- 2024: +0,1 Meur edelliseen
- 2025: +0,1 Meur edelliseen
- 2026: oletama +0,1 Meur edelliseen (tes-sopimuskausi seis)

Laskettuina 05-2023 hallintokuntien ja toiminnallisten yksiköiden ilmoittamista tiedoista.

Tehtäväalueet budjetoivat mahdolliset luottotappiot talousarvioihinsa itse.